

Ús i abús de la societat civil

La intensitat i l'acceleració del moment polític actual té en la paraula el seu principal aliat. Òbviament, la paraula és un element imprescindible per a la comunicació política, permet explicar l'acció política en present, futur i condicional. Els canals de comunicació on pren cos la paraula són molts i cada vegada més: declaracions, conferències, compareixences, rodes de premsa, debats, articles, blogs, tuits. En principi, la proliferació d'aquests canals és positiva perquè ofereix més possibilitats d'explicar el que es fa i, per tant, més possibilitats d'ampliar el ventall de persones a qui es pot arribar. Però també té un efecte negatiu perquè genera la necessitat d'informació a una velocitat impròpia de la dinàmica política. Com a conseqüència, es parla més del que es fa. Els riscos de la política pensada a cop de titular van des de la fascinació fins a la desafecció ciutadana passant per la idolatria dels líders i la frustració amb els projectes. Actituds que es donen en tot l'espectre ideològic. Sense entrar a tractar aquesta qüestió tan preocupant en termes de cultura política, sembla oportú parlar dels usos i abusos de les paraules en política. Com a paraules útils per a la comunicació política deixen de ser-ho per a l'acció política quan se n'abusa. La paraula és condició necessària però no suficient per al diàleg polític. L'abús de la paraula es pot donar tant quan es recorre en excés als termes com quan no se'n respecta el significat. En el debat polític actual, tothom abusa de les paraules, cap dels actors resisteix la temptació d'apropriar-se de conceptes útils, aparentment neutres, però carregats d'ideologia quan els incorporen en el seu discurs. En política, les paraules sovint no són neutres ideològicament. Per això resulta necessari prendre conscièn-

SARA MORENO

SOCIÒLOGA

cia dels abusos de la paraula perquè, com recorda Emilio Lledó, el llenguatge conforma i condiciona la comprensió de la realitat.

Actualment, més que en altres moments, les propostes polítiques busquen la complicitat de la ciutadania. Una realitat que, políticament, s'anomena de manera diferent: *electorat*, *societat civil organitzada*, *moviments socials* o *comunitat* són alguns dels termes utilitzats. A vegades s'hi refereixen com si fossin realitats diferents. Per exemple, s'ha sentit associar societat civil amb entitats independentistes i moviments socials amb tota la reivindicació del 15-M. Però té sentit confrontar la societat civil organitzada amb els moviments socials o la comunitat?

Més enllà de la intencionalitat política, l'aproximació teòrica a aquesta pregunta pot enriquir el debat. Els conceptes *societat civil*, *moviments socials* o *comunitat* han estat àmpliament tractats des de les ciències socials. Malgrat que no existeix consens teòric en les seves definicions, queda palès que no té sentit confrontar com a oposades les realitats a què es

refereixen aquests conceptes. Jürgen Habermas és un dels autors que s'han referit a aquest debat. Per a ell, la societat civil està constituïda per associacions i organitzacions voluntàries, més o menys espontànies, que no són ni econòmiques ni estatals. Sorgeixen per plantejar problemes dels àmbits de la vida privada, elaborar-los i defensar-los en l'espai de l'opinió pública política. Per a Habermas, la societat civil és un substrat d'un espai públic creat des de les comunitats de comunicació per defensar interessos universalitzables. Per tant, es pot entendre la societat civil com l'esfera on la ciutadania s'organitza de manera autònoma al mercat i l'estat tot creant un espai intermedi on hi ha des d'associacions voluntàries com organitzacions caritatives, sindicats, patronals i ONGs fins a moviments socials. La societat civil inclou organitzacions més institucionalitzades en la defensa dels drets de la ciutadania i moviments socials de caràcter més transformador que plantegen noves demandes socials, així com el control i compliment de drets ja adquirits. Per a Habermas, cada vegada més la societat civil, i sobretot els moviments socials, prenen una orientació política doble amb objectius ofensius i defensius. D'una banda, fan pressió política en plantejar problemes i suggerir solucions. De l'altra, preserven les seves estructures associatives i el seu espai en l'opinió pública per generar subcultures i contraespais públics. Aquest equilibri és el que atorga capacitat d'influència a la ciutadania per demanar i reclamar que el poder polític faci política.

Des d'aquesta perspectiva, semblaria un abús del terme *societat civil* qualsevol proposta que suposi trencar els seus equilibris interns en demanar-li que faci una funció que no li pertoca. Igualment, semblaria un abús de paraula intentar confrontar societat civil organitzada i moviments socials.

Per a Habermas, la societat civil inclou organitzacions més institucionalitzades i moviments socials de caràcter més transformador